

Exkurze po historických lokalitách *Spiranthes spiralis* na Vsetínsku

Field trip to historical localities of *Spiranthes spiralis* in the Vsetín region

PETR BATOUŠEK

U Trojáku 4644, CZ-760 05 Zlín; e-mail: petr.batousek@centrum.cz

Abstract: A field trip to historical localities of the rare orchid *Spiranthes spiralis* took place on 19 August 2017. Two historical localities (Dubcová Nature Reserve near the village of Kateřinice and Mokřady Vesník Nature Monument near the town of Vsetín, both E Moravia, Czech Republic) were visited. Additionally, one recent locality with abundant population of the species near the village of Vlčková was seen. The species was found only on the last mentioned locality.

Keywords: eastern Moravia, Hostýnské vrchy Mts., *Orchidaceae*, Vsetínské vrchy Mts.

Taxonomické pojetí a nomenklatura: Danihelka et al. 2012

V druhé polovině srpna (19. 8. 2017) proběhla pod vedením P. Batouška sedmá exkurze Moravskoslezské pobočky ČBS do Hostýnských a Vsetínských vrchů, zaměřená na prozkoumání historických lokalit švihlíku krutiklasu (*Spiranthes spiralis*). V počtu deseti účastníků jsme se sešli za příjemného počasí na parkovišti u hospody Pod Rablinů, odkud jsme se auty přesunuli do obce Vlčková.

U obce Vlčková se nachází jedna ze tří v současnosti známých lokalit švihlíku v České republice. Důvody návštěvy byly zjistit stav lokality, seznámit se s biotopem a především dostat švihlík tak říkajíc „do oka“, neboť v travním porostu je velmi nenápadný a snadno přehlédnutelný. Cestou k lokalitě jsme v obci procházeli uličkami, kde nás na jejich okrajích zaujala řada rostlin, např. rosička krvavá (*Digitaria sanguinalis*), štírovník růžkatý (*Lotus corniculatus*), hadinec obecný (*Echium vulgare*), sporýš lékařský (*Verbena officinalis*) a „zběh“ ze zahrádky kohoutek věncový (*Lychnis coronaria*).

Lokalita švihlíku krutiklasu se v současné době nachází na dvou oplocených parcelách s nedávno postavenými domy. Oba majitelé pozemků jsou obeznámeni s tím, že na jejich „zahrádce“ roste převeliká vzácnost. Dokonce upustili od pravidelného sečení trávy, aby švihlíky mohly vykvést. A bylo se letos na co dívat. Usmívaly se na nás stovky právě rozkvetlých švihlíků vyčnívající z nízkého travního porostu (obr. 1). Biotopem je místy suchá, bývalá pastvina. Roztroušeně však zde rostou sítiny (*Juncus* spp.), které ukazují na to, že blízko pod povrchem stéká po nepropustné vrstvě voda.

Dalším cílem exkurze byla přírodní rezervace Dubcová u obce Kateřinice, která je v návrhu na rozšíření. Nejprve jsme se zastavili na nedávno objevené lokalitě vzácné silenky francouzské (*Silene gallica*, Jindra & Batoušek 2014). Roste zde na suchých okrajích bývalého pole, nyní louky, s velmi řídko zapojeným bylinným patrem. Část okraje

Obr. 1. Švihlík krutiklas (*Spiranthes spiralis*): (a) kvetoucí rostliny, (b) detail květenství. – Foto P. Batoušek (1a), I. Jindra (1b)

louky je narušovaná občasným průjezdem lesních traktorů. Na několik dávno uschlých prýtlů silenky narazilo bystré oko D. Hlisenkovského a její výskyt pro tento rok byl tak potvrzen. Dále tu rostl chmerek vytrvalý (*Scleranthus perennis*), hvozdík svazčitý (*Dianthus armeria*), kolenec rolní (*Spergula arvensis*), kostřava tenkolistá (*Festuca filiformis*) a pupava bezlodyžná (*Carlina acaulis*).

Návštěva samotné přírodní rezervace Dubcová byla velkým zklamáním. Byla to ukázka toho, jak se nemá pečovat o chráněná území. Potenciální plochy pro výskyt švihlíku krutiklasu, tedy mokré až vlhké louky po obvodu mokřin (1940 leg. V. Pospíšil, herbář BRNM, OLM), byly příliš pozdě pokosené. Seč navíc proběhla pouze jednou, což je v kontextu s historickým obhospodařováním zdejších luk a pastvin málo a bylo to znát. Na dolním okraji rezervace se nachází její nejcennější část s mokřinou na prameništi přecházející do mezofilní louky. Tato plocha není několik let kosená vůbec a zarůstá náletem topolů. Na prameništi jsme ověřili výskyt bařičky bahenní (*Triglochin palustris*), čertkusu lučního (*Succisa pratensis*), kruštíku bahenního (*Epipactis palustris*), mečíku střečovitého (*Gladiolus imbricatus*), ostřice Hartmanovy (*Carex hartmanii*) a o. ježaté (*C. echinata*). Švihlík krutiklas, který tu byl naposledy pozorován před kolektivizací (Tomášek, in verb.), jsme bohužel nenalezli.

Poslední zastávkou byla přírodní památka Mokřady Vesník – část Břehy u Vsetína-Jasénky. Cestou od zaparkovaných aut k přírodní památce u samoty U Pavelů jsme na pěkných loukách neúspěšně pátrali po švihlicích. U cesty jsme si ukázali ostřici východní (*Carex otomana*) a o. klasnatou (*C. spicata*) a minuli jsme jednu louku a sad, kde bylo v květnu napočítáno kolem 270 exemplářů vstavače mužského znameného (*Orchis mascula* subsp. *speciosa*). Přírodní památku tvoří rozsáhlá svahová pěnovecová prameniště v kombinaci se zbytky jalovcových pastvin a luk. V době naší návštěvy

nebyly plochy pokoseny kvůli vysemenění kruštíku bahenního a prstnatce májového (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*), jež se zde vyskytují ve velkém měřítku. Pozdní seč ale neprospívá společenstvu jalovcových pastvin a ani švihlíku krutiklasu, který zde byl v minulosti také pozorován (Staněk 1939).

I když se nám nepodařilo ověřit výskyt švihlíku krutiklasu na dvou historických lokalitách na Vsetínsku, stále je naděje na jeho znovuoobjevení. Myslím, že stálo i za to, pobýt v krásné krajině Hostýnských a Vsetínských vrchů. Exkurzi jsme tradičně zakončili posezením u borůvkového piva ve vsetínském pohostinství.

Použité zdroje

- Danihelka J., Chrtek J. Jr. & Kaplan Z. (2012): Checklist of vascular plants of the Czech Republic. – Preslia 84: 647–811.
- Jindra I. & Batoušek P. (2014): *Silene gallica* L. – In: Hadinec J. & Lustyk P. [eds]: Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae. XII., Zprávy České botanické společnosti 49: 190–191.
- Staněk S. (1939): Exkurzní deník. – Ms. [Depon. in: Moravské zemské muzeum, Botanické oddělení].

Příloha č. 1 – Seznam nalezených taxonů

(sestavil P. Batoušek)

Seznam lokalit

1. Vlčková (distr. Zlín): jižní část intravilánu obce, JJV od kaple, 395 m n. m.
2. Kateřinice (distr. Vsetín): PR Dubcová, vlhké a mokré louky po obvodu mokřin 0,8 km Z od kostela, 475–505 m n. m. (49°23'00"N, 17°52'34"E – 49°23'03"N, 17°52'26"E)
3. Kateřinice (distr. Vsetín): nezapojený okraj louky u lesa 0,9 km Z od kostela, 515 m n. m. (49°22'59,2"N, 17°52'22,4"E)
4. Vsetín-Jasénka (distr. Vsetín): PP Mokřady Vesník – část Břehy, pěnovcová prameniště a fragmenty jalovcových pastvin 3,4 km S od železniční stanice Vsetín, 450–475 m n. m. (49°22'03"N, 17°59'11"E – 49°21'57"N, 17°59'25"E)

cévnaté rostliny

Carex echinata: 2; *Carex hartmanii* (C4a): 2; *Carex otomana* (C4a): 4; *Carex spicata*: 4; *Carlina acaulis*: 3;

Dactylorhiza majalis subsp. *majalis* (C3): 4; *Dianthus armeria* (C4a): 3; *Digitaria sanguinalis*: 1;

Echium vulgare: 1; *Epipactis palustris* (C2): 2, 4;

Festuca filiformis: 3;

Gladiolus imbricatus (C2): 2;

Juncus spp.: 1;

Lotus corniculatus: 1; *Lychnis coronaria*: 1;

Orchis mascula subsp. *speciosa* (C2): 4;

Scleranthus annuus: 3; *Silene gallica* (C1): 3; *Spergula arvensis*: 3; *Spiranthes spiralis* (C1): 1; *Succisa pratensis*: 2;

Triglochin palustris (C2): 2;

Verbena officinalis (C3): 1.